

ОБЩЕСТВЕНИ КОМУНИКАЦИИ И ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ PUBLIC COMMUNICATIONS AND INFORMATION SCIENCES

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ЕС В КОНТЕКСТА НА ИКОНОМИЧЕСКАТА СИГУРНОСТ И ИКОНОМИЧЕСКАТА ДИПЛОМАЦИЯ

Иван Цанов

Университет за национално и световно стопанство

Иван Соколов

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

Резюме: Целта на изследването е да проучи в най-общ план проблематиката за конкурентоспособността на ЕС в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация. Изпълняват се две изследователски задачи. Първата задача е свързана с проучването на конкурентоспособността на ЕС, икономическата сигурност и икономическата дипломация, разбирани като система, а не като раздробени елементи. Втората задача е описанието и интерпретирането на връзките и отношенията, които съществуват между конкурентоспособността на ЕС, икономическата сигурност и икономическата дипломация. Методите, които се използват, са описателен, исторически и аналитичен. Направен е анализ на ключовите фактори, които определят конкурентоспособността на ЕС в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация. Приносите на авторите са ситуирани преди всичко в полето на теоретичното поставяне и осмисляне на синтетичния научен проблем за конкурентоспособността на Европейския съюз в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация.

Ключови думи: конкурентоспособност на ЕС, Европейски съюз, икономическа сигурност, икономическа дипломация

ВЪВЕДЕНИЕ

Академичният дискурс за конкурентоспособността на Европейския съюз (ЕС) в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация не е особено интензивен и може да се поддържа твърдението, че във визираното проблемно поле няма голям брой научни публикации. Прави впечатление обаче едно друго обективно обстоятелство, а именно, че в трикомпонентната структура на този научен проблем отделните елементи са в неравностойно положение във връзка с тяхното изследване. Най-добре е изследван въпросът за конкурентоспособността на ЕС (The future of European Competitiveness 2024. Part A.; The future of European Competitiveness 2024. Part B.), по-слабо е проучен проблемът за икономическата сигурност (Цанов 2024), а най-малко е анализирана темата, свързана с икономическата дипломация (The new economic diplomacy: decision-making and negotiation in international economic relations 2017).

Ние смятаме, че между конкурентоспособността на ЕС, икономическата сигурност и икономическата дипломация съществува силна връзка, която може да бъде проучена с научен инструментариум, ето защо насочваме собствения си изследователски интерес точно в тази посока. Трябва да се отбележи, че разглежданото от нас проблемно поле е твърде обширно и многомерно, но ние нямаме възможност да го опишем и анализираме в цялата негова дълбочина и пространно измерение, като проучваме само някои от най-важните негови аспекти.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Основната цел на нашата публикация е да проучи в най-общ план проблематиката за конкурентоспособността на ЕС в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация. За реализирането на основната цел се изпълняват две изследователски задачи. Първата задача е свързана с проучването на конкурентоспособността на ЕС, икономическата сигурност и икономическата дипломация, разбирани като система, а не като раздробени елементи. Втората задача е описанието и интерпретирането на връзките и отношенията, които съществуват между конкурентоспособността на ЕС, икономическата сигурност и икономическата дипломация.

Предметът на изследване е конкурентоспособността на ЕС в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация.

Методите, които използваме за реализиране на поставената изследователска цел и за осъществяване на двете изследователски задачи, са описателен, исторически и аналитичен.

РЕЗУЛТАТИ

Конкурентоспособността на Европейския съюз, разглеждан като общ икономически блок, е актуална и централна тема в академичните изследвания поради нейната важност за глобалното стопанство. Европейският съюз представлява един от най-големите икономически пазари в света (има противоречиви данни дали този пазар е първи, втори или трети по величина в планетарен мащаб), но през последните десетилетия е изправен пред редица трудности, които включват радикални технологични промени, сериозни демографски проблеми, силен миграционен натиск и глобалната конкуренция от бързо развиващите се икономики на Китай, Индия и Индонезия и традиционно мощната икономика на САЩ.

Конкурентоспособността е определяна като способността на дадена икономика да осигури стабилно ниво на растеж и просперитет на своето население, докато е изправена пред международна конкуренция (Porter 1990). Според Европейската комисия конкурентоспособността на ЕС се основава на комбинация от фактори като иновации, технологии, ефективност на пазара на труда и капитал, както и устойчивост на бизнес средата (European Commission 2019).

Според доклада „Бъдещето на европейската конкурентоспособност“, изготвен под ръководството на Марио Драги (председател на Европейската централна банка за периода 2011–2019), Част А, Европа (Европейският съюз) не достига до това, което би могла да постигне, тъй като не действа като организирана общност (The future of European Competitiveness 2024. Part A.). Във тази връзка пред конкурентоспособността на ЕС стоят три прегради.

Първо, на Европа ѝ липсва фокус. Ние формулираме общи цели, но не ги подкрепяме чрез определяне на ясни приоритети или последващи действия с обединени политически действия.

Например ние твърдим, че подкрепяме иновациите, но продължаваме да добавяме регулаторни тежести върху европейските компании, които са особено скъпи за малките и средните предприятия (МСП) и самоунищожителни за тези в цифровите сектори. Повече от половината от МСП в Европа отбелязват регулаторните пречки и административната тежест като най-голямото си предизвикателство.

Освен това оставихме нашия единен пазар фрагментиран в продължение на десетилетия, което има каскаден ефект върху нашата конкурентоспособност. Той движи компании с висок растеж в чужбина, като на свой ред намалява набора от проекти за финансиране и възпрепятства развитието на европейските капиталови пазари. А без проекти с висок растеж, в които да инвестират, и капиталови пазари, които да ги финансират, европейците губят възможности да станат по-богати. Въпреки че домакинствата в ЕС спестяват повече от домакинствата в САЩ, тяхното богатство е нараснало само с една трета от 2009 г. до наши дни.

Второ, Европа пилее общите си ресурси. Имаме голяма колективна разходна способност, но я разреждаме в множество различни национални и европейски инструменти.

Например ние все още не обединяваме сили в отбранителната индустрия, за да помогнем на нашите компании да се интегрират и да постигнат мащаб. Европейските съвместни поръчки

представяват по-малко от една пета от разходите за закупуване на отбранително оборудване през 2022 г. Ние също така не облагодетелстваме конкурентоспособните европейски отбранителни компании. Между средата на 2022 г. и средата на 2023 г. 78% от общите разходи за обществени поръчки са отишли за доставчици извън ЕС, от които 63% са предназначени за САЩ.

По същия начин ние не си сътрудничим достатъчно по отношение на иновациите, въпреки че публичните инвестиции в революционни технологии изискват големи капиталови пулове и ефектите за всички са значителни. Публичният сектор в ЕС харчи приблизително толкова за изследвания и иновации, колкото САЩ като дял от брутния вътрешен продукт (БВП), но само една десета от тези разходи се извършват на ниво ЕС.

Трето, Европа не се координира там, където това има голямо значение. Индустиалните стратегии днес – както се вижда в САЩ и Китай – комбинират множество политики, вариращи от фискални политики за насърчаване на вътрешното производство, през търговски политики за санкциониране на антиконкурентно поведение, до външноикономически политики за осигуряване на веригите за доставки.

В контекста на ЕС свързването на политиките по този начин изисква висока степен на координация между националните усилия на държавите членки и усилията на ЕС. Но поради бавния си и дезагрегиран процес на създаване на политики ЕС е по-малко способен да даде такъв адекватен отговор.

Правилата за вземане на решения в Европа не са еволюирали съществено, тъй като ЕС се разшири и глобалната среда, пред която сме изправени, стана по-враждебна и по-сложна. Решенията обикновено се вземат въпрос по въпрос и с множество играчи по пътя на същите тези решения, като всеки играч има право на вето.

Резултатът е законодателен процес със средно време от 19 месеца за съгласуване на нови закони, от предложението на Комисията до подписването на приетия акт – и преди новите закони дори да бъдат приложени в държавите членки.

За да увеличи своята конкурентоспособност, Европейският съюз трябва да извърши три главни трансформации.

Първа трансформация – необходимост от ускоряване на иновациите и намиране на нови двигатели за растеж. Конкурентоспособността на ЕС в момента се притиска от две страни. От една страна, компаниите от ЕС са изправени пред по-слабо външно търсене – особено от Китай – и нарастващ конкурентен натиск от страна на китайски компании. От друга страна, позицията на Европа в напредналите технологии, които ще стимулират бъдещия растеж, намалява. Само четири от 50-те най-големи технологични компании в света са европейски и европейската глобална позиция в областта на технологиите се влошава: от 2013 г. до 2023 г. дялът на ЕС в глобалните приходи от технологии спадна от 22% на 18%, докато дялът на САЩ нарасна от 30% на 38%. Европа спешно трябва да ускори скоростта си на иновации, като запази лидерството си в производството и разработи нови революционни технологии. По-бързите иновации ще помогнат за увеличаване на растежа на производителността в ЕС, което води до по-силен растеж на доходите на домакинствата и по-силен вътрешен доход и търсене. Европа все още има възможност да промени пътя. Сега светът е на прага на друга цифрова революция, предизвикана от разпространението на изкуствения интелект (ИИ). В случая се отвори възможност за Европа да поправи недостатъците си в сферата на иновациите и производителността, както и да възстанови своя производствен потенциал.

Втора трансформация – ЕС трябва да намали високите цени на енергията, като същевременно продължи декарбонизацията и преминаването към кръгова икономика. Енергийният пейзаж се промени необратимо с руската инвазия в Украйна и произтичащата от нея загуба на природен газ, доставян по тръбопроводи от Русия. Въпреки че цените на енергията са паднали значително от своите върхови стойности, компаниите от ЕС все още са изправени пред цени на електроенергия, които са 2–3 пъти по-високи от тези в САЩ, а плащаните цени на природния газ са 4–5 пъти по-високи от тези в САЩ. Декарбонизацията може да бъде възможност за Европа както да поеме водеща роля в новите чисти технологии, а така също да пренасочи производството на електроенергия към сигурни и евтини чисти енергийни източници. Енергийният

преход ще бъде постепенен и изкопаемите горива ще продължат да играят централна роля в ценообразуването на енергията до края на това десетилетие (2030), заплашвайки с продължаваща нестабилност на цените за крайните потребители.

Трета трансформация – ЕС трябва да реагира на свят с по-малко стабилна геополитика, където зависимостите се превръщат в уязвимост и ЕС вече не може да разчита на други за своята сигурност. Десетилетията на глобализация доведоха до високо ниво на „стратегическа взаимозависимост“ между големите икономики в световен мащаб, което повишава разходите за всяка бърза промяна. Например докато ЕС до голяма степен зависи от Китай за доставката на важни минерали, Китай зависи от ЕС, за да реализира собствения си индустриален свръхкапацитет. Но това глобално равновесие се променя: всички големи икономики активно се стремят към намаляване на тяхната зависимост и увеличават обхвата си от независими действия. САЩ инвестират в местни мощности за производство на полупроводници и чисти технологии, като същевременно се стремят да пренасочат критичните вериги за доставки през своите съюзници. Китай демонстрира стремеж към технологична автаркия (самодостатъчност) и вертикална интеграция на веригата за доставки – от добива на суровини до преработката и от производството до доставката. ЕС трябва също да отговори на радикално променената среда на сигурност. Общите разходи за отбрана на ЕС в момента са една трета от нивата на САЩ и европейската отбранителна индустрия страда от десетилетия от недостатъчно инвестиране и изчерпани запаси. За постигане на истинска стратегическа независимост и за да увеличи глобалното си геополитическо влияние, ЕС се нуждае от план за инвестиции в отбраната.

Икономическата сигурност е сложен теоретичен конструкт с множество разнородни практически измерения (Цанов 2023). Несъмнено е, че икономическата сигурност се включва в крайно обширното теоретично и практическо поле на сигурността. За същността на сигурността Стоян Денчев пише дословно:

„Сигурността е всеобща същност и начин на съществуване на материалния и духовния свят и на всички форми на тяхното проявление. Няма явление, отношение, процес или дейност, които да не съдържат в себе си, като свой същностен или градивен елемент в себе си, сигурността. Сигурността може да се отнесе към системата от категории като движение, пространство, време, енергия и информация. Сигурността е всеобщо и системно състояние на всичко съществуващо“ (Денчев 2019, 153).

Най-общо можем да открием следните пет характеристики на икономическата сигурност:

1. Налични са разнообразни и даже понякога несъвместими гледища относно същността на икономическата сигурност и нейните основни елементи и особености. Така сложилото се положение на нещата според нас обаче не е особено смущаващо, понеже икономическата сигурност е сложен и хетероген феномен. Терминологичен хаос все пак не се наблюдава.

2. Икономическата сигурност в преобладаващите случаи се описва, анализира и интерпретира в обсега на икономиката и икономическото изобщо. Това по наше мнение не е съвсем прецизно. Икономическата сигурност обхваща различни теоретични и практически полета и е мултидисциплинарна научна област по своята същност. В случая не трябва обаче да се изпада в другата крайност – да тълкуваме икономическата сигурност като универсална научна проблематика. Тя си притежава собствена *differentia specifica*.

3. Много важен е въпросът: кое преобладава в икономическата сигурност – икономиката или сигурността? Този въпрос е от фундаментален характер. При положение, че в икономическата сигурност преобладава икономиката, то това е наука в обсега на икономическите дисциплини. Обратно – ако икономическата сигурност се включва в рамките на науките за сигурността, то тя е дисциплина от проблемния кръг на сигурността. По наше мнение в икономическата сигурност двете съставни части – икономика и сигурност – трябва да бъдат представени по равно, доколкото това е възможно. Защиатаваме тезата, че икономическата сигурност е научна дисциплина, в която все пак преобладава сигурността.

4. Поддържаеме твърдението, че теориите, концепциите и моделите в рамките на икономическата сигурност се разделят на две магистрални направления – тясно разбиране за

икономическа сигурност (тук нещата не излизат извън рамките на икономиката и сигурността) и широко разбиране за икономическа сигурност (в случая тази научна дисциплина се описва и интерпретира не само в границите на икономиката и сигурността, но и извън тези научни синори). Привърженици сме на широкото разбиране за икономическа сигурност.

5. Наблюдава се непрекъснато нарастване на количеството академични публикации по икономическа сигурност, които освен това териториално се разпростират по целия свят. Вероятно за в бъдеще научният интерес към тази действително комплицирана научна сфера със силни практически измерения все повече ще се разраства и задълбочава.

Икономическата дипломация е многопластова и сложна дисциплина, която комбинира икономически и политически подходи за постигане на външнополитически, национални и корпоративни цели (Соколов 2024). Тя включва многостранни и двустранни преговори, използване на различни икономически инструменти, стратегическо планиране, взаимодействие с частния сектор и необходимост от гъвкавост и адаптивност. Разбирането на тези характеристики е от съществено значение за ефективното управление на международните икономически отношения, които в началото на XXI в. се отличават с голяма динамика, турбулентност и непредсказуемост.

От глобална перспектива, според Яна Маркова (Markova 2019), могат да се проследят три основни модела на икономическа дипломация. Тези модели съществуват поради значителните различия между икономиките на страните в световен мащаб, както и поради нееднаквото историческо развитие и специфичния икономически фокус на държавите. Тази изследователка твърди, че прилагането и използването на инструменти на икономическата дипломация е изцяло от компетентността на националните държави. В същото време нито един от трите модела не се използва в напълно чист вид, като винаги се включват различни специфики на националните държави и икономики.

Първи модел – организационно-компетентностен. Тук се изгражда единен подход за справяне с проблемите на икономическата дипломация. В този случай всички компетенции, свързани с осигуряването и прилагането на икономическа дипломация на правителствено ниво, се концентрират върху едно министерство, което в повечето случаи сътрудничи много тясно с правителствени агенции и други структури, специализирани в икономическия дневен ред. Най-често това министерство е на външните работи. Министерството на външните работи като правило има много широки правомощия в сферата на икономическата дипломация. Пример за това как се използва първият модел е Канада. В тази страна Министерството на външните работи и външната търговия изцяло се занимава с проблематиката на икономическата дипломация.

Втори модел – двоен. Двойният модел може да бъде описан и като конкурентен поради естеството на конкуриращите се институции. В този случай компетенциите в областта на икономическата дипломация се разпределят в две основни министерства: Министерство на външните работи и Министерство на икономиката. Такъв модел се използва в Чехия и Словакия.

Трети модел – на споделената агенция. Това е третият тип разделение на компетенциите в областта на икономическата дипломация. Точните компетенции са делегирани в относително широката рамка на националното правителство. Понякога компетенциите са делегирани към друга публична институция в рамките на същия този модел. Като типичен пример за този модел може да се посочи Сингапур. Модифицирана форма (в известна степен) на този модел се открива в Германия. Подобен модел също така се прилага във Великобритания.

ИЗВОДИ/ДИСКУСИЯ

Основният извод, който можем да направим въз основа на резултатите от анализа, е, че конкурентоспособността на Европейския съюз е тясно свързана с неговата икономическа сигурност и ролята му в икономическата дипломация на глобално ниво. Анализът на ключовите фактори, които определят конкурентоспособността на ЕС, показва, че съюзът действително има силни страни, но също така е изправен пред значителни предизвикателства в бързо променящата се глобална икономика – често не в негова полза.

Първи ключов фактор – интеграцията като инструмент за икономическа сигурност. Единният пазар и икономическата интеграция на ЕС предоставят важни механизми за засилване на икономическата сигурност на държавите членки. Чрез премахването на търговските бариери и насърчаването на свободното движение на стоки, услуги, капитали и хора ЕС създава вътрешна икономическа стабилност и устойчивост срещу външни икономически кризи и шокове. Тази интеграция не само повишава конкурентоспособността на отделните държави членки, но и позволява на ЕС като цяло да функционира като единен икономически субект в международната търговия. В случай, че ЕС не действа в бъдещето като общ стопански организъм (доколкото това е допустимо), то е възможно да се превърне във второстепенен икономически актьор на глобалната сцена, без големи възможности за икономическо развитие и маневриране.

Втори ключов фактор – икономическа дипломация и глобална конкурентоспособност. Ролята на ЕС в икономическата дипломация е решаваща за укрепването на неговата глобална конкурентоспособност. Като един от най-големите търговски блокове в света, ЕС има капацитета и възможностите да преговаря ефективно и да създава благоприятни условия за своите компании на международната сцена, но това не е постоянна даденост. Споразуменията за свободна търговия, които ЕС сключва с други страни и региони, са не само инструмент за разширяване на търговските възможности, но и за защита на икономическите интереси на съюза, което допринася за неговата икономическа сигурност.

Трети ключов фактор – технологични иновации и стратегическа автономия. Конкурентоспособността на ЕС е до голяма степен зависима от способността му да стимулира технологични иновации и да поддържа стратегическа автономия в ключови сектори като информационните технологии, енергетиката, търговията и здравеопазването. В контекста на глобалната икономическа дипломация ЕС трябва да работи върху намаляване на технологичната си зависимост от трети страни, каквато вече се забелязва, както и да инвестира в развиването на свои собствени технологични и промишлени капацитети. По този начин ЕС ще може да засили своята икономическа сигурност и да поддържа конкурентоспособността си в дългосрочен план.

Четвърти ключов фактор – устойчиво развитие като конкурентно предимство. Усилията на ЕС за насърчаване на устойчивото развитие чрез различни инициативи могат да бъдат интерпретирани като негово конкурентно предимство в световен мащаб. Позиционирайки се като лидер в устойчивите практики, ЕС не само допринася за икономическата си сигурност, като се приспособява към глобалните тенденции, но и създава нови възможности за икономически растеж чрез развиване на зелени технологии и услуги.

Пети ключов фактор – необходимост от преодоляване на вътрешните дисбаланси. В рамките на ЕС съществуват значителни дисбаланси и неравенства между държавите членки по отношение на конкурентоспособността. Тези различия представляват заплаха за икономическата сигурност на съюза, тъй като могат да доведат и действително довеждат до икономическа и политическа нестабилност и конфликти с най-различен характер. За да поддържа своята конкурентоспособност и икономическа сигурност, ЕС трябва да предприеме координирани политики, насочени към подобряване на икономическата конвергенция и устойчивостта на по-слабите икономики в съюза, към които се числи и българската икономика.

Конкурентоспособността на ЕС е много тясно преплетена с неговата икономическа сигурност и способността му да действа като единен субект в икономическата дипломация. Докато ЕС разполага със значителен икономически потенциал, неговата дългосрочна конкурентоспособност ще зависи от способността му да стимулира иновации, да укрепва вътрешната си интеграция и да действа като глобален лидер в устойчивото развитие. Справянето с вътрешните дисбаланси и засилването на стратегическата автономия на съюза ще бъдат ключови за поддържането на неговата икономическа сигурност в динамичната глобална икономика.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В статията очертахме, анализирахме и разтълкувахме проблема за конкурентоспособността на Европейския съюз в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация. Във връзка с това изпълнихме две изследователски задачи. В резултат на първата проучихме конкурентоспособността на ЕС, икономическата сигурност и икономическата дипломация като своеобразна и специфична система, а не като отделни елементи. В рамките на втората задача описахме и интерпретирахме връзките и отношенията, които съществуват между конкурентоспособността на ЕС, икономическата сигурност и икономическата дипломация.

Основното заключение, което можем да направим, е, че конкурентоспособността на Европейския съюз пряко и косвено се влияе от икономическата сигурност и икономическата дипломация. В хода на анализа се натъкнахме на обективното обстоятелство, че поради усложнената и почти непредсказуема геополитическа и геоикономическа обстановка в началото на XXI в. Европейският съюз трябва да подобри и да модифицира своята икономическа сигурност, както и да изведе на нови хоризонти собствената си икономическа дипломация. Триадата „конкурентоспособност – икономическа сигурност – икономическа дипломация“ трябва да стане обект на интензивни и задълбочени научни изследвания, което поне към настоящия момент не се наблюдава.

Приносите на авторите в това изследване са скромни и са преди всичко в полето на теоретичното поставяне и осмисляне на синтетичния научен проблем за конкурентоспособността на Европейския съюз в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация. Не може да не отбележим, че визирият научен проблем се отличава с много голяма сложност, което обстоятелство е в състояние да затрудни и действително затруднява всеки един изследовател.

Насоките за бъдещата изследователска работа по проблематиката за конкурентоспособността на Европейския съюз в контекста на икономическата сигурност и икономическата дипломация виждаме преди всичко в обединяването на усилията на мултидисциплинарни научни екипи, съставени от различни специалисти – икономисти, управленци, експерти по сигурност, дипломати, психолози, политолози, специалисти по информационни и комуникационни технологии и други. Несъмнено е, че има необходимост да бъде извършена много голяма по обем изследователска работа, като пробивът в това важно от теоретична и практическа гледна точка изследователско поле тепърва предстои.

ЛИТЕРАТУРА

- Денчев, Ст. (2019). *Информация и сигурност*. София: Академично издателство „За буквите – О писменехъ“.
- Соколов, Ив. (2024). *Икономическа и финансова дипломация*. Електронна книга. Пловдив: Интел дизайн.
- Цанов, Ив. (2024). *Икономическата сигурност на българското стопанство за периода 1878–1939 година*. Електронна книга. София: БАК.
- Цанов, Ив. (2023). *Икономическа сигурност и конкурентно разузнаване*. Електронна книга. София: БАК.
- Markova, J. (2019). The importance of economic diplomacy in the further development of the EU. In: *International Journal of Public Administration, Management and Economic Development*, Vol. 4, N 1, pp. 29–38.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- The European Green Deal**. COM (2019) 640 final. (2019). Brussels: European Commission.
- The future of European Competitiveness**. (2024). Part A. A competitiveness strategy for Europe.
- The future of European Competitiveness**. (2024). Part B. In-depth analysis and recommendations.
- The new economic diplomacy: decision-making and negotiation in international economic relations** (2017). Edited by Nicholas Bayne and Stephen Woolcock. Fourth edition. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge.

REFERENCES

- Denchev, S. (2019). *Informatsia i sigurnost*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Za bukвите – O pismenehy“.
- Markova, J. (2019). The importance of economic diplomacy in the further development of the EU. – In: *International Journal of Public Administration, Management and Economic Development*, Vol. 4, N 1, pp. 29–38.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- Sokolov, I. (2024). *Ikonomicheska i finansova diplomatsia*. Elektronna kniga. Plovdiv: Intel dizayn.

The European Green Deal. COM(2019) 640 final. (2019). Brussels: European Commission.

The future of European Competitiveness. (2024). Part A. A competitiveness strategy for Europe.

The future of European Competitiveness. (2024). Part B. In-depth analysis and recommendations.

The new economic diplomacy: decision-making and negotiation in international economic relations (2017). Edited by Nicholas Bayne and Stephen Woolcock. Fourth edition. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge.

Tsanov, I. (2024). *Ikonomicheskata sigurnost na balgarskoto stopanstvo za perioda 1878–1939 godina*. Elektronna kniga. Sofia: BAK.

Tsanov, I. (2023). *Ikonomicheska sigurnost i konkurentno razuznavane*. Elektronna kniga. Sofia: BAK.

EU COMPETITIVENESS IN THE CONTEXT OF ECONOMIC SECURITY AND ECONOMIC DIPLOMACY

Abstract: *The aim of the study is to examine in general the issues of EU competitiveness in the context of economic security and economic diplomacy. Two research tasks are carried out. The first task is related to the study of EU competitiveness, economic security and economic diplomacy understood as a system and not as fragmented elements. The second task is the description and interpretation of the connections and relationships that exist between EU competitiveness, economic security and economic diplomacy. The methods used are descriptive, historical and analytical. An analysis of the key factors that determine the competitiveness of the EU in the context of economic security and economic diplomacy has been made. The contributions of the authors are primarily situated in the field of theoretical setting and understanding of the synthetic scientific problem of the competitiveness of the European Union in the context of economic security and economic diplomacy.*

Keywords: *EU competitiveness, European Union, economic security, economic diplomacy*

Prof. Ivan Tsanov, PhD

University of National and World Economy

E-mail: ivan.tsanov@unwe.bg

Assist. Prof. Ivan Sokolov, PhD

Varna Free University “Chernorizets Hrabar”

E-mail: ivan.sokolov@vfu.bg